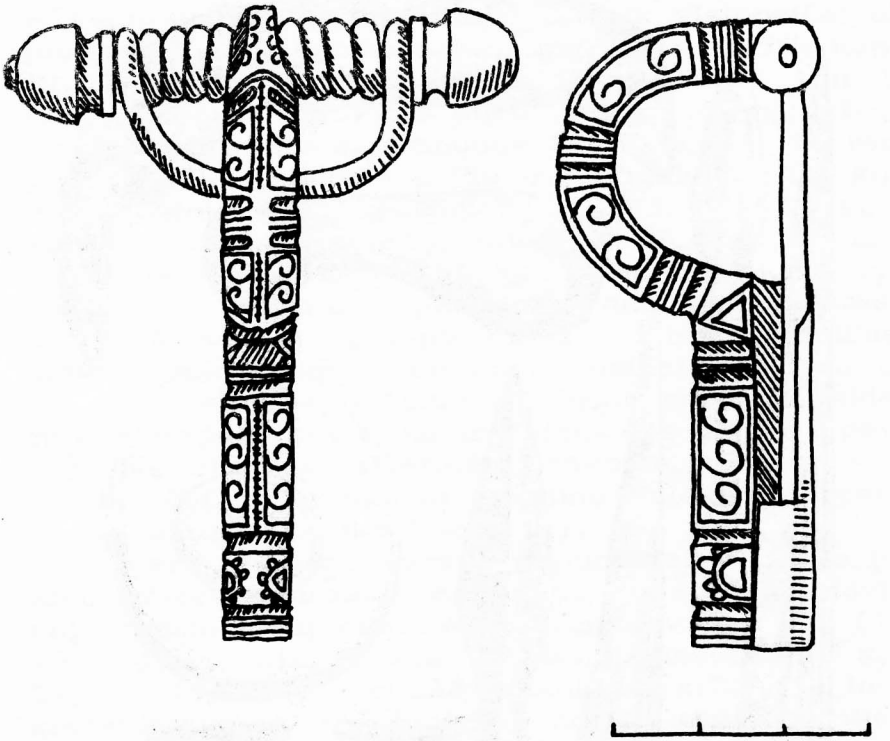

11 pav. Vidgiriai. Segė iš kapo Nr. 2

Vytautas Urbanavičius

SEREDŽIAUS NAUJOJO KAPINYNO TYRIMAI

Buvo tęsiami 1985 m. pradėti (žr. ATL 1984 ir 1985 metais. - V., 1986. - P. 72-73) Seredžiaus kapinyno, esančio į ŠV nuo Nemuno ir Dubysos santakos, tyrimai. Ištirtas 570 m^2 plotas (iš jų 180 m^2 1986 m.), rasta 16 degintinių žmonių ir 13 nede-

gintų žirgų kapų bei XVI-XVII a. gyvenvietės liekanų. Iš jų pažymėtinas iš plytų sudėtas 1x1 m dydžio krosnies padas ir ūkinė duobė, greičiausiai šiukšlynas, kuriame rasta indų šukių bei pavienių geležinių buitinių daiktų. Tarp indų dėmesį atkreipė apie 30 cm skersmens ir 9 cm aukščio molinis dubuo, kurio vidus padengtas balta glazūra. Baltame fone yra mėlynos, rudos,žalios, geltonos spalvos geometrinių bei augalinių raštų. Dugną juosia plokščia briauna, kurios vienoje pusėje yra dvi per 2,5 cm viena nuo kitos nutolusios skylutės. Tad dubens paskirtis greičiausiai dekoratyvinė.

Krosnies padą išlikusi tik apatinė dalis per vieną plokščią plytą. Ta dalis sudėta iš plytgalių. Vienintelės sveikos plytos dydis - 28x14x6 cm. Aplink padą išliko 2x1,3 m dydžio (įskaitant patį padą) plūkto molio aslos dalis. Likusioji dalis suarta - plytos ir asla tebuvo 25-30 cm gylyje.

Degintiniai kapai ne vienalaikiai. 13 iš jų priklauso apytikriai VII m.e.a., likusieji - XIII-XIV a. Šiam laikotarpiui turėtų priklausyti ir visi žirgų kapai.

Ankstyvųjų degintinių kapų duobės ovalo formos (rečiau apskritos), dažniausiai apie 50x60 cm dydžio. Ištęstos RV kryptimi (1985 m. rasta kapų duobių iki 60x80 cm dydžio). Gylis - iki 60 cm. Tačiau daugumos duobių viršutiniosios dalys yra armens ir įžemio sandūroje. Jos jau užkabintos plūgo. Kai kurių išliko tik dugnai. Čia supilti švarūs sudegusių kaulų gabalėliai ir apdegusios, dažnai apsilydžiusios įkapės. Daiktai daugiausia sudėti virš kaulų, rečiau - su kaulais susimaišę.

Iš įkapių rasta įmovinių ietigalių (karklo lapo formos plunksna ir juostinių), peilių, kalavijų, diržo sagčių, lazdelinių smeigtukų, įvijinių, juostinių ir stora-galių apyrankių, lankinių skliutakojų segių, plaukų papuošalų, sudarytų iš įvijų ir dvigubų grandinėlių su plokščiais profiliuotais kabučiais galuose. Tarp atsitiktinių radinių yra vytų antkaklių dalių.

Iš šio laikotarpio kapų išsiskiria du, į kuriuos įdėta po kalaviją (Nr. 23 ir 24).

Vienas kalavijas - platusis. Jo ilgis - 86,5 cm, plotis - 6,6 cm. Kalavijas sulenktas ir perlaužtas. Greta rastas įmovinis karklo lapo formos plunksna ietigalis, įtveriamasis peilis, lazdelinis smeigtukas ir neaiškios paskirties žalvarinio daikto dalis.

Antrasis kalavijas tiesus, vienašmenis, sulaužytas į 5 dalis. Visos dalys sudėtos į krūvelę. Kalavijo būta 67 cm ilgio ir 4,5 cm pločio. Greta rastas geležinis kalavijo makščių apkalas, sulaužytas į 7 dalis, dalis įmovinio ietigalio ir neaiškios paskirties geležinis dirbinys, primenantis stambią vinį.

XIII-XIV a. degintinių kapų duobės apskritos arba ovalo formos, iki 130 cm gylio.

Neįprastai įrengtas kapas Nr. 13. Jo duobė apskrita, viršuje apie 280 cm skersmens. Į apačią siaurėja ir 1 m gylyje tebuvo 1 m skersmens. Dugnas išgrįstas 10-20 cm skersmens akmenimis, kurie užpilti 10 cm storio balto švaraus smėlio sluoksniu. Smėlį dengia 45 cm storio pilkos žemės sluoksnis. Virš šios žemės užpilta tamsi su degėsiais sumaišyta žemė, kurią dengia armuo. Tos degėsingos žemės sluoksnio storis - 35 cm.

Preparuojant šį sluoksnį, per visą duobės plotą ir per visą sluoksnio storį buvę pribarstyta sudegintų kaulų gabalėlių ir susilydžiusių daiktų fragmentų. Tarp tų daiktų rasta: perlaužtas geležinis įtveriamasis peilis, mažas sudilęs nulaužta viršūne peiliukas, trijų pilkos spalvos akmeninių verspstukų dalys, plokščia žalvarinė 3 cm skersmens segutė, deformuota segė aguoniniais galais, pasaginės segės liežuvėlis, įvijinių apyrankių dalių, skardinis stačiakampio formos diržo apkalėlis, trapecinių skardinių kabučių dalių, 2 akmeninio galąstuvo nuoskalos, įvijų ir grandinėlių fragmentų, skustuvo šarnyras ir kitų smulkių daiktų liekanų.

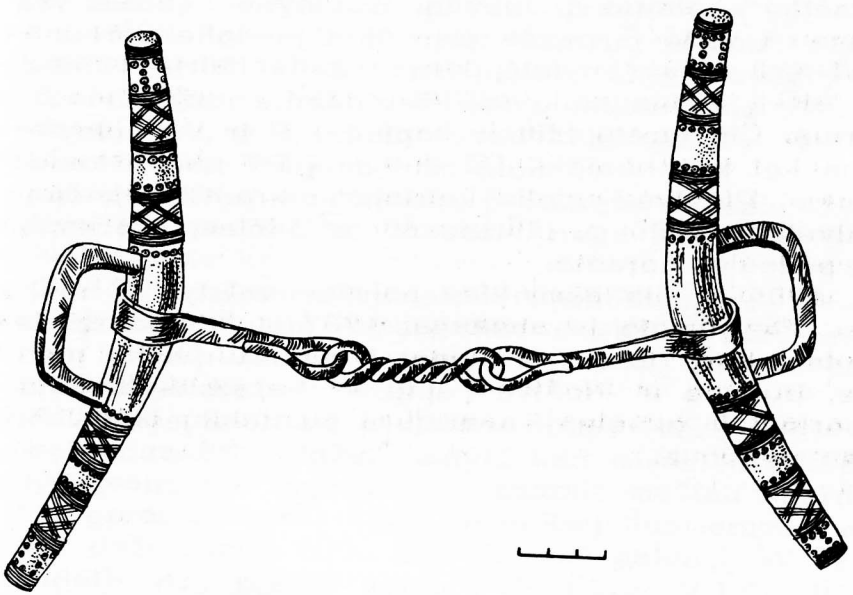
Kape Nr. 14, be kitų daiktų, rastas žalvarinis kalavijo rankenos skersinis, puoštas trikampio formos įdubomis. Skersinio ilgis - 5 cm, aukštis - 1 cm, plotis - 1,1 cm.

Žirgai palaidoti atskirai nuo raitelių. R kapinyno

dalyje žirgų kapai įsiterpę tarp ankstyvųjų ir vėlyvųjų degintinių žmonių kapų. Tik už 20 m į V iškastoje 3x10 m dydžio perkasoje terasti vien žirgų kapai. Čia jų ištirta 9, neskaitant kelių visai suardytų, iš kurių terasti tik pavieniai daiktai. Čia žirgai laidoti eilėmis, galvomis į V. Duobės pailgos, jų dydis siekia 180x80 cm, gylis iki 150 cm, V galas - gilesnis. Žirgai į duobę įvesti iš R pusės.

Visuose kapuose išliko žąslų. Dauguma jų trinariai, kai kurie su geležiniais skersinukais. Tik kape Nr. 1 rasti žąslai su kauliniais, nežymiai lenktais apskrito skersinio pjūvio ornamentuotais skersinukais (pav. 12).

Viename apardytame kape rasta geležinė balno kilpa plokščia pamina. Antroji rasta suardytame kape (atsitiktinė). Kape Nr. 4 išliko kamanų diržai, puošti 2 cm skersmens pusrutulio formos apkalais.

12 pav. Seredžius. Žąslai iš žirgo kapo Nr. 1

Jie sudaryti iš 2 sluoksnių - vidinis iš alavo, išorinis - plonytė žalvarinė skardelė. Skardelių šonuose yra po siaurą ataugėlę. Tomis ataugėlėmis apkalai pritvirtinti prie diržo, aplenkiant iš abiejų pusių. Taip puošti 4 kamanų diržai - vienas vertikalus priekinis, vienas skersinis virš smukio ir 2 apkabinantys ausis. Šonuose diržų sujungimai uždengti plokščiomis apskritomis, taip pat dvisluoksnėmis plokštelėmis. Prie ausų esančių plokštelių skersmuo - 8 cm, prie žąslų - 6 cm. Kamanos susegtos 2 cm pločio suapvalintais kampais žalvarine sagtele. Diržas į sagtelę įtvirtintas 1,7 cm pločio žalvariniu apkalu. Tokiu pat apkalu sutvirtintas ir priešingas diržo galas.

Kapuose Nr. 4, 6, 8, 13 žirgų karčiai buvę papuošti žalvarinėmis įvijomis, o kapuose Nr. 5 ir Nr. 8 - grandinėlėmis su trapecijos formos skardiniais kabučiais, ornamentuotais įmuštų taškučių eilėmis.

1986-1987 m. pasiektas kapinyno R, PR ir ŠR kraštas - šlaitas į Dubysą. Kapinyno centras yra labiau į V. Iš Š pusės prie šios jo dalies prieina *XVI-XVII* a. gyvenvietė, kurios dalis ištirta 1985 m. Iš ŠR jį siekia senosios Seredžiaus bažnyčios šventorius. Čia turėtų būti ir kapinės. P ir V kapinyno riba kol kas neaiški. Už 200 m į PV nuo tirtosios vietos, Pieštvės upelio kairiajame krante esančioje kalvelėje, 1986 m. ištirtas 60 m^2 plotas, bet kapų ar jų pėdsakų nerasta.

1986 m. šis paminklas paimtas valstybės apskaiton. Pasirūpinta jo apsauga: 1987 m. pavasarį visas plotas, kurį riboja Nemunas, Kauno-Jurbarko plentas, Dubysa ir Pieštvė (apie 19 ha), sukultivuotas neariant ir apsėtas vasarojumi su dobilų įsėju. Ariamas nebebus.